

УДК 630.6

Ю. Ю. Нестор'як,
аспірант, Національний університет біоресурсів і природокористування України

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДП "ПУТИЛЬСЬКИЙ ЛІСГОСП"

Здійснено аналіз структури витрат і доходів лісогосподарського виробництва. На основі критеріїв оцінки інвестицій обчислено економічну ефективність лісогосподарського виробництва.

The analysis of expenses and incomes structure of forestry production is done in this article. The economic effectiveness of forestry production on the basis of criteria of investment estimation is calculated.

Ключові слова: лісогосподарська діяльність, економічний ефект, чиста теперішня вартість, внутрішня норма віддачі.

Key words: forestry activity, economic effect, pure present cost, inner norm of efficiency.

ВСТУП

Україна проголосила своїм стратегічним пріоритетом інтеграцію до Європейського Союзу. Її досягнення не можливе без кардинальних змін у всіх сферах життя держави. Лісове господарство не є виключенням із правил.

Європейські засади ведення лісового господарства ґрунтуються на концепції сталого розвитку, втілення якої передбачає пошук і знаходження таких управлінських рішень, коли витримується баланс екологічних, соціальних і економічних інтересів суспільства.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Новітні підходи господарювання обумовлюють нагальну необхідність оновлення системи оцінки ефективності ведення лісового господарства. Тривалий час застосовувався такий підхід, коли ефектом вважалася різниця між поточними доходами і витратами, без врахування дійсного часу понесення витрат і отримання доходів. Тобто в результаті господарської діяльності лісогосподарських підприємств отримується продукція, яка, як виявляється не є наслідком понесених поточних витрат. Іншими словами, відбувалася втрата причинно-наслідкових зв'язків між колишніми витратами праці та створеного людиною капіталом на відновлення продукційних здатностей лісових екосистем і поточними доходами внаслідок реалізації на ринку частини вилученої біомаси [1].

Ринкові засади господарювання, задекларовані в Концепції реформування та розвитку лісового господарства України [4], обумовлю-

ють необхідність формування економічно ефективного лісового господарства при заданій системі соціально-екологічних обмежень лісостористування, підвищення ролі лісового сектора в економіці держави.

Дана робота присвячена аналізу структури витрат і доходів лісогосподарського виробництва, пошуку шляхів їхньої оптимізації та застосування адекватних ринковій економіці критеріїв оцінки ефективності, а об'єктом дослідження обрано лісогосподарську діяльність ДП "Путильський лісгосп".

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Для виконання економічного аналізу, значення витрат на проведення лісогосподарських робіт були отримані зі звітів (форма 10-лг), матеріалів проведення суцільнолісосічної рубки головного користування на типовій ділянці. Виручка від реалізації лісопродукції була обчислена як середньозважена реалізаційна ціна ("франко-верхній склад") знеособленого 1м³.

Основною особливістю лісового господарства є тривалий період виробництва, що обумовлює часову несумісність настання витрат і доходів, а отже, і застосування таких методів економічної ефективності, які передбачають врахування фактора часу. Серед низки критеріїв оцінки інвестицій [2, 3] найбільшого поширення отримали:

— чиста теперішня вартість (ЧТВ):

$$ЧТВ = \sum_{n=0}^k \frac{D_n}{(1+r)^n} - \sum_{n=0}^k \frac{B_n}{(1+r)^n}, \quad (1)$$

де ЧТВ — чиста теперішня вартість; D_n — виручка від реалізації продукції, отриманої при проведенні заходу; B_n — витрати на проведен-

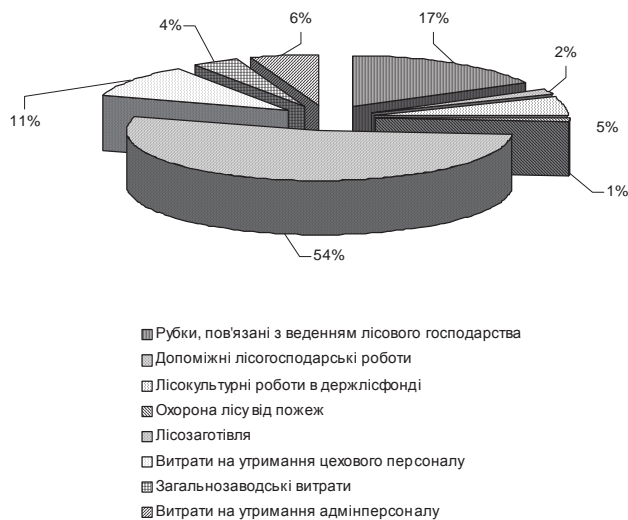

Рис. 1. Структура витрат на ведення лісового господарства

Таблиця 1. Витрати на проведення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства та рубок головного користування

Види рубок	2003 рік, тис. грн.			2004 рік, тис. грн.			2005 рік, тис. грн.		
	Всього витрат	На 1 га	На 1 м ³	Всього витрат	На 1 га	На 1 м ³	Всього витрат	На 1 га	На 1 м ³
Освітлення	43,0	0,3	0,03	54,5	0,3	0,03	48,6	0,3	0,03
Прочищення	108,4	0,5	0,04	59,1	0,4	0,03	86,7	0,5	0,04
Проріджування	45,7	1,1	0,07	89,4	0,9	0,04	88,1	0,9	0,04
Прохідні рубки	21,4	1,5	0,05	8,7	0,7	0,04	7,3	0,5	0,03
Вибіркові санітарні рубки	150,8	1,0	0,03	98,6	0,4	0,02	312,6	1,7	0,08
Суцільні санітарні рубки	456,9	6,7	0,02	540,2	6,1	0,02	528,0	4,9	0,02
Головне користування	3288,7	16,4	0,06	4054,9	19,5	0,06	3819,8	18,5	0,05

Таблиця 2. Динаміка доходів і ефективності праці по лісовому господарству

Назва показника	Од. вим.	За рік				
		2003 (базовий)	2004	% росту	2005	% росту
Обсяг виробленої продукції	тис. грн.	5437,2	8995,8	65,4	9105,3	67,5
Чисельність працівників	чол.	562	545	-3,0	514	-8,5
Середньомісячна зарплата	грн.	316,59	411,2	29,9	601,8	90,1
Виробіток продукції на 1 працівника	тис. грн. чол. ⁻¹	9,7	16,5	70,6	17,7	83,1

ня заходу; r — дисконтна ставка (норма інтєресу); n — рік проведення заходу;

— модифіковану внутрішню норму віддачі (МВНВ):

$$МВНВ = \sqrt[n]{\frac{D_n}{B_1}} - 1 \quad (2),$$

де D_n — пролонговані доходи; B_1 — дисконговані витрати; n — тривалість періоду, років.

Структуру витрат на лісове господарство в ДП "Путьський лісгосп" наведено на рис. 1.

З наведеної діаграми видно, що основну частину витрат складають лісозаготівля та рубки, пов'язані з веденням лісового господарства. Тому проведено детальне дослідження витрат на 1 га площі проведених заходів та 1 м³ заготовленої деревини протягом останніх трьох років (табл. 1).

За аналізований період спостерігаються такі тенденції. Поряд із зменшенням обсягів й інтенсивності проведення прохідних рубок (втричі), які є визначальними для формування продуктивності цільових лісостанів, різко збільшилися обсяги робіт на проведення вибіркових санітарних рубок, та їхня інтенсивність. Незважаючи на більш високий відсоток вибірки цих рубок,

вартість їх проведення в перерахунку на 1 м³ майже втричі вища, ніж для прохідних рубок. Це опосередковано вказує на хибну стратегію лісгосподарської діяльності, яка зорієнтована на ліквідацію негативних наслідків, обумовлених попередніми прорахунками, а не попередження виникнення їхніх причин, зокрема шляхом вчасного і якісного проведення рубок догляду.

Найбільші витрати підприємство несе при проведенні головного користування в зв'язку з великими обсягами робіт. Найефективніше вони були проведені в 2005 році, витрати на заготівлю 1 м³ деревини становлять 50 грн. Загальний ріст витрат на проведення лісгосподарських робіт пояснюється також ростом обсягів виробленої продукції за відповідний період (табл. 2).

Протягом останніх років відбувається ріст продуктивності праці. Так, виробіток продукції на одного працівника в 2005 році зріс на 83,1% в порівнянні з аналогічним показником за 2003 рік. Однак середньомісячний розмір заробітної плати за даний період збільшився на 90,1%. Спостерігається випе-

Таблиця 3. Визначення ефекту від вирощування лісу на 1 га при нормі інтересу 3%

Рік	Назва заходу	Витрати, грн.·га ⁻¹	Дисконтовані витрати, грн.·га ⁻¹	Доходи, грн.·га ⁻¹	Дисконтовані доходи, грн.·га ⁻¹	Сальдо (ефект), грн.·га ⁻¹
0	Садіння лісу	1014	1014	0	0	-1014
	Догляд за лісовими культурами	118	118	0	0	-118
1	Доповнення лісових культур	79	77	0	0	-77
	Догляд за лісовими культурами	118	115	0	0	-115
2	Догляд за лісовими культурами	79	74	0	0	-74
3	Догляд за культурами	39	36	0	0	-36
7	Освітлення	384	312	0	0	-312
15	Прочищення	599	384	0	0	-384
30	Проріджування	1103	454	0	0	-454
60	Прохідна рубка	899	153	1840	312	160
80	Суцільно-лісосічна рубка	27655	2599	63112	5931	3332
Разом		32087	5336	64952	6243	907

редження росту заробітної плати порівняно з ростом продуктивності праці, а це в свою чергу знижує мотивацію праці.

Особливістю лісового господарства є те, що частина лісогосподарських заходів не супроводжується досягненням поточного економічного ефекту.

Відповідно до методики досліджень, в табл. 3 наведено розподілені у часі витрати і доходи, які трапляються протягом всього циклу лісогосподарського виробництва (від створення лісових культур до лісозаготівель). Розподіл витрат і доходів проводиться за однорідними видами лісогосподарських заходів із зазначенням року їхнього виконання. Оцінка економічної ефективності лісогосподарських проектів виконується із застосуванням норми інтересу 2—3% [3]. У своїх розрахунках ми використовували норму інтересу, яка дорівнює 3% (табл. 3).

З таблиці видно, що в ДП "Путильський лісгосп" дохід починає приносити проведення прохідної рубки. Це викликано тим, що район розташування підприємства належить до лісозабезпечених, а тому продукція, отримана від проведення освітлень, прочищень, проріджувань не має збуту.

При застосуванні ставки дисконтування 3% ЧТВ дорівнює 907 грн. Оскільки $ЧТВr=3\% > 0$, то даний вид господарської діяльності є економічно ефективним.

Окрім цього, виникає потреба у визначенні тієї норми інтересу, за якої лісовирощування буде беззбитковим. З цією метою обчислюємо модифіковану внутрішню норму віддачі (дохідності), тобто таке значення норми дисконтування, за якого ЧТВ дорівнюватиме нулю.

ВИСНОВКИ

У нашому випадку МВНВ = 3,44%. Отже, інвестиційна привабливість лісового господарства обмежується невисокою нормою інтересу (3,44%). Результати проведених досліджень засвідчують диспропорцію в структурі витрат лісогосподарського виробництва, особливо в останні роки. Вона викликана зростанням обсягу та інтенсивності вибіркового санітарних рубок, коли основні інвестиції мають бути спрямовані на якісне та своєчасне проведення рубок догляду.

Незважаючи на виявлені негативні тенденції, ведення лісового господарства є економічно ефективним та інвестиційно привабливим. При цьому скорочення низки лісогосподарських заходів, які супроводжуються низьким економічним, екологічним поточним і пролонгованим ефектом, розширення спектра послуг, які надаються лісовому господарству приватними підприємствами і підприємцями, здатні помітно підвищити капіталізацію підприємства.

Література

1. Кравець П.В. Актуальні питання економіки лісокористування в контексті сталого управління лісами України // Науковий вісник НАУ. — К.: НАУ, 2004. — Вип. 71. — С. 90—97.
 2. Круть С.О. Економічна ефективність екологічно орієнтованих способів рубок головного користування // Науковий вісник НАУ. — К.: НАУ, 2003. — Вип. 61. — С. 237—246.
 3. Пірс П. Основи економіки лісового господарства / Пер. з англ. — К.: Видавничий дім "ЕКОінформ", 2006. — 220 с.
 4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.04.2006р. № 208-р. "Про схвалення концепції реформування та розвитку лісового господарства України": <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>.
- Стаття надійшла до редакції 30.10.2009 р.